

a to v zemi, kde se sotva usadili jako hosté. Nicméně vyslali r. 1552 posla — asi B. Červenku — k vévodovi, aby mu pověděl, jak je způsob stranického boje pohoršuje a doporučili řešení sporu synodem zbožných a učených bohoslovců. I s Osiandrem hovořil tehdy B. Červenka a vyložil mu bratrský názor na ospravedlnění. Za Bratry tu mluvil nejlepší jejich systematik. Osiander však bratrským pojetím zaujat nebyl. Brzy zemřel [v říjnu 1552]; spor však trval dále a jeho prudkost rostla přes smířovací snahu vévodovu. Vévoda se ocital v nesnázích a hleděl najít aspoň někde oporu pro svůj sklon k osiandristu. Obrátil se i na Bratry. Snad proto, že tou dobou požívali v Polsku značné vážnosti, stál o jejich nový úsudek a požádal r. 1555 Úzkou radu, aby do Prus vyslala B. Červenku, jenž nyní jako biskup [od r. 1553] sídlil v Přerově.

Bratři omluvili B. Červenku nemocí a poslali místo něho B. Černého s B. Lorenem. Jejich dobré zdání mohlo vévodovi vyhovět tak dalece, že Bratři vždycky zdůrazňovali potřebu nového života z víry a ospravedlnění spojovali se skutečnou změnou v člověku. Tomuto stanovisku dali i tentokrát projev a to tak, aby zároveň vedli ku pokoji prostředkováním: Právěrní luteráni se nesprávně spokojují mrtvou vírou; pro důraz na spasení z pouhé milosti zanedbávají posvěcení; tím dali sami příčinu k nespokojenosti, které dal průchod Osiander, ovšem tak, že svůj důraz spojil s nesprávnou christologií.

Bratrský biskup byl se svým průvodcem přijat od vévody s poctami za přítomnosti pana Křineckého, jenž našel v Prusích slušné postavení a byl právě ustanoven hejtmanem v okrsku, kde bydlela část Bratří [v Działdowě]. Vévoda se účastnil i bohoslužeb, konaných B. Černým a byl jeho kázáním zcela zaujat, takže Bratry požádal, aby do Královce vyslali svého kazatele. Ale Starší mu nevyhověli s upřímným vysvětlením, že jejich kazatelé nevynikají učeností, hledí si více zbožnosti a ve městě zmítaném spory o učení těžko by se mohli nadíti úspěchu.

B. Černý užil návštěvy u vévody k žádosti, aby si exulanti směli stavět vlastní sbory [modlitebny] a aby mohli konat služby Boží podle svých řádů. Po několik let měly pak jejich sbory za

přízně vévodovy pokoj. Ze žalob s katolické strany plyne, že získávali nové údy. Roku 1556 je navštívil Pietro Paolo Vergerio. Sílající Jednota polská byla i pruským Bratřím přirozenou oporou. Také hmotně dařilo se aspoň některým Bratřím zřejmě lépe. Ale r. 1568 zemřel i vévoda Albrecht i pan Křinecký, osiandrovský spor byl již předchozího roku rozhodnut ve prospěch výrazného luterství a na přední místa v církvi dosedli odpůrci Bratří, zvláště dřívější toruňský kazatel Benedikt Morgenstern, jenž naléhal, aby se zcela srovnali s církví luterskou. Proto se Bratři r. 1574 buď vrátili do vlasti, buď odešli do Polska. V Prusích jich zůstalo jen zcela málo.

[XIV]

Biskup ve vězení

ZÁROVEŇ S PĚČÍ o vnitřní obrodu Jednoty a o vytrvání pod tlakem nepřátel zaměstnávala Bratry *osobní otázka vedení církve*. B. Augusta byl vzdálen vězením, B. Mach zajížděl jen kradmo na Moravu, takže sbory v českých zemích neměly k pravidelné správě biskupa. Také počet spolustarších řidl úmrtími, jiní pak stárli a doplňovací volby se nekonalý již téměř sedm let. I svolal B. Mach před odjezdem z Moravy k Novému roku 1550 zbylé Starší, a pro případ svého úmrtí, „a jestliže by B. Johanna Pán Bůh nenavrátil“, světil moc k potvrzení budoucího biskupa, až by došlo k jeho volbě, *B. Václavu Vrouteckému a B. Danielovi Starému Hranickému* [D 170]. Vedle úcty k těmto kněžím osvědčené zbožnosti rozhodovalo při daném pověření zřejmě jejich ctihodné stáří i dlouholetá působnost v Úzké radě. B. Vroutecký, „právě šťastný člověk, kterýž téměř všecken věk svůj v svatých pracích trávil“, mohl vyprávět mladšímu pokolení ze svých